

Madsen, Heden, Allested. Frk. Trine Petersen, Heden, Allested. Husmand Jhs. Petersen, Horne, Faaborg. Skipper Hans Rasmussens Enke, Egsmark, Faaborg. Fru Syrak Jørgensen, Bjerne, Faaborg. Frk. Sørensen, Den gl. Skole, Lundeborg.

STEDNAVNEUDVALGET.

Beretning om Virksomheden i Aarene 1923—26.

I »Fortid og Nutid« har flere Gange været optaget Beretninger om Stednavneudvalgets Virksomhed, sidst i IV Bd., p. 163—182, hvor der udførlig gjordes Rede for Arbejdet i Aarene 1919—23, og denne sidste Beretning skulde her fortsættes.

Den topografiske Samling (jfr. Fortid og Nutid IV. p. 163) suppleres stadig indenfor de givne Rammer, og nødvendige Berigtigelser i Ordningen finder Sted, efterhaanden som man ved et mere intensivt Arbejde med Stoffet bliver opmærksom paa Unøjagtigheder og tvivlsomme Anbringelser. Samlingen har bl. a. for Stednavnenes Vedkommende ydet Stof til den under Udgivelse værende 4de Udgave af Trap's Danmark, og ved den Gennemgang og Sammenholdning med den Trap'ske Tekst, som herved finder Sted, har der oftere været Lejlighed til at foretage Forbedringer i Opstilling og Gruppering af Navneformerne. For Sønderjyllands Vedkommende er Samlingen blevet udvidet meget betydeligt ved Indordning af de Afskrifter af Grundbogens Navne samt ældre Jordebogsnavne, der har været brugt ved Arbejdet med Revisionen af den sønderjydske Grundbog, og som efter Afbenyttelsen indgaar som Del af den topografiske Samling.

Diplomatariets Udvidelse til 1513 er blevet fortsat, og Ekscerperingen af Dr. William Christensens Afskrifter af Originaldokumenter til Brug for den paatænkte Fortsættelse af »Reperitorium« er blevet bragt til Afslutning. Endvidere er der taget Afskrift af Dr. Christensens Register over Dokumenter, som kun

forefindes i Afskrift, og Ekscerpering af disse paabegyndt; saaledes er Langebeks Diplomatarium gennemgaaet tillige med en Del Afskrifter af Herredagsdombøger m. m. i Dr. Christensens Samlinger; endnu staar tilbage at skaffe Ekscerpter fra en Del Dokumenter, der findes i Afskrifter i den Arnamagnæanske Samling samt spredt i Afskriftsamlinger og Haandskrifter i vore Arkiver og Biblioteker, men ved Hjælp af Fortegnelsen vil de uden Vanskelighed kunne findes, saaledes at Diplomatariet bliver saa vidt muligt fuldstændigt til Aar 1513.

Imidlertid er Seddeludskrivningen fra de allerede indordnede Dele af Diplomatariet i fuld Gang, og Aarene 1450 til 1488 er udskrevet; den herved fremkomne, meget betydelige Seddelmængde, antagelig over 50,000 Sedler, er foreløbig alfabetisk ordnet og anbragt i et særligt Kartotekskab, men vil antagelig, naar Indførelsen i den topografiske Samling har fundet Sted, blive ordnet sammen med Seddelmængden fra Tiden før 1450 til eet Alfabet. Benyttelse af de allerede udskrevne Sedler kan dog finde Sted.

Da det, som senere skal omtales, paatænkes at udgive en Bog om Frederiksborg Amts Stednavne, har det, for at faa Materialet nogenlunde komplet, været nødvendigt at gennemgaa hele Tillægget til Diplomatariet, Aarene 1451—1513, alene med det Formaal at finde Navneformer af Stednavne i Frederiksborg Amt, hvilket Arbejde er tilendebragt.

Lærernes Stednavneindsamling. Om Iværksættelsen af denne landsomfattende Stednavneoptegnelse, ved hvilken man ad frivillig Vej har tænkt sig at kunne faa optegnet alle de gamle, nu ofte hendøende Stednavne, særlig de mindre betydelige, der ikke tidligere har været afsat paa noget Kort, er der udførlig redegjort i Beretningen for 1919—23, hvor der ogsaa er meddelt Fortegnelse over, fra hvilke 480 Sogne der indtil 1923 var fremkommet Optegnelse.

Arbejdet er blevet fortsat. Tid efter anden er det lykkedes at faa Optegnelse i Gang forskellige Steder; mange af Udvalgets Venner har paa deres Hjemegn virket for at faa noget udrettet, ligesom Bestyrelserne for flere historiske Amtssamfund har bi-

staaet med at skaffe interesserede Optegnere, og mange har i Dagspressen og andetsteds taget til Orde for, at Optegnelsen blev fremmet, og det har altsammen hjulpet. Til disse mange, der paa forskellig Maade har bidraget til at fremme Arbejdet, bringer Udvalget sin bedste Tak. I Foraaret 1926 blev der skrevet til Førstelærerne i alle de Sogne, hvorfra hidtil intet var hørt, og herved kom Arbejdet i Gang mange Steder, medens andre returnerede det i sin Tid udsendte Materiale (Sognekort og Lister) i ikke udfyldt Stand. Men det bragte betydelig større Klarhed over Sagens Stilling i det hele. Ikke sjældent var det udsendte Materiale bortkommet, f. Eks. ved at der var sket Lærerskifte i Mellemtiden, og i saadanne Tilfælde er der paa Begæring blevet udfærdiget nye Sognekort (til Køb af nye Generalstabskort hertil har Udvalget sidste Aar anvendt henved 400 Kr.), som med nyt Materiale er blevet udsendt til dem, der har lovet at tage sig af Optegnelsen. Der er hidtil indkommet 781 Optegnelser, hvoraf dog nogle er Supplemeneter til tidligere indsendte Besvarelser, men fra ca. 725 Sogne foreligger i hvert Fald Resultatet. Samtidig er der Løfte fra 335 Sogne, medens der er modtaget Afslag eller Returkort fra ialt 125 Sogne. Det samlede Antal af optegnede Stednavne beløber sig til ialt 70,721 foruden 2439, som er indkommet fra forskellige, der ikke har arbejdet med Sogneoptegnelserne.

Her skal meddeles en Fortegnelse over, fra hvilke Sogne der er indkommet Besvarelser i Tiden 1. Novbr. 1923—1. Oktbr. 1926, samt fra hvilke Sogne der foreligger Løfte, og fra hvilke der er kommet Afslag.

Frederiksborg Amt.

Nye Besvarelser: Græsted, Skævinge, Lille-Lyngby, Ølsted, Oppesundby, Farum.

Løfter: Tikøb, Birkerød, Nødebo, Helsingø, Ramløse, Vinderød, Draaby, Skiby, Krogstrup, Ferslev.

Returkort og Afslag: Helsingør, Frederikssund, Karlebo, Maarum, Toverup, Gørløse, Stenløse.

København's Amt.

Nye Besvarelser: Ordrup, Glostrup, Svoverslev, Hvedstrup, Borup, Dalby, Ølsemagle.

Løfter: Gentofte, Lyngby, Søllerød, Ledø, Smørum, Ballerup, Roskilde Frue S., Himmelev, Aagerup, Osted, Allerslev, Snoldelev, Karlslunde, Syv.

Returkort og Afslag: Hvidovre, Rødovre, Gladsakse, Herlev, Brøndbyøster, Vallensbæk, Maaløv, Roskilde Domkirke S. Landdistrikt, Herslev, Skt. Jørgensbjerg, Rorup.

H o l b æ k A m t.

Nye Besvarelser: Nykøbing, S.-Jærnløse, Asminderup, Grandløse, Tølløse, Udby, Gislinge, Reerslev, Gørlev, Bakkendrup, Bregninge, Holmstrup.

Løfter: Holbæk, Merløse, Aagerup, Tostrup, Ugerløse, Stenlille, Hørby, Jyderup, Sæby, Ørslev, Finderup, Rørby, Svallerup, Føllenslev, Sørslev, Viskinge, Vørslev, Højby.

Returkort og Afslag: Tuse, Skamstrup, Havrebjerg, St. Fuglede, Asminderup, Faarevejle, Vallekilde.

S o r ø A m t.

Nye Besvarelser: Sorø, Pedersborg, Bromme, Nordrup, Haslev, Slagelse Skt. Peders Lands., Eggeslevmagle, Høve, Ørslev, Hylinge, Herlufsholm.

Løfter: Kværkeby, Freerslev, Broby, Kindertofte, Gerlev, Taarnborg, Sørbymagle, Gimlinge, Tjæreby, Fodby.

Returkort og Afslag: Haarslev, Hyllested, Krummerup, Førslev, Karrebæk.

P r æ s t ø A m t.

Nye Besvarelser: Taarnby, Vraaby, Magleby, Strøby, Hellested, Lyderslev, Havnelev, Ulse, Skelby, Jungshoved, Kalvehave, Borre, Bogø, Lidemark.

Løfter: Præstø, St.-Heddinge, Næstved, Vordingborg, Bjæverskov, Smerup, Ø.-Egede, Vrangstrup, Toksværd, Baarse, Mern, Vordingborg Lands., Magleby (Møn).

Returkort og Afslag: Stege, Gørslev, Herfølge, Højerup, Skibinge, Udby.

B o r n h o l m s A m t.

Nye Besvarelser: Ø.-Larsker, Povlsker.

Løfter: Svaneke, Ø.-Marie, Kristiansø.

Returkort og Afslag: Rø.

Maribo Amt.

Nye Besvarelser: Kappel, Danmare, Vesterborg, Fuglse, Krønge, Holeby, Tirsted, Østofte, Saksøbing Lands., Taars, Kettinge, Bregninge, N.-Vedby, Kippinge, N.-Ørslev.

Løfter: Vindeby, Horslunde, Døllefjælde, Ønslev, S.-Kirkeby, Horbelev.

Returkort og Afslag: Maribo, Nysted, Avnede, Halsted, Birket, Bursø, Skørtinge, Fjælde, N.-Kirkeby, Idestrup.

Odense Amt.

Nye Besvarelser: Næsbyhoved-Broby, Fangel, Tommerup, Davinge, Munkebo, Viby, Mesinge, Lunde, Skamby, Grindløse, Ore, Guldbjærg, Rørup, N.-Aaby, Føns, Kerte, Orte, Flemløse, Sønderby.

Løfter: Assens, Ubberud, Sanderum, Brændekilde, Bellinge, Visenbjærg, Seden, Fravde, S.-Næraa, Højby, Drigstrup, Rynkeby, Revninge, Norup, Hjadstrup, Lumby, N.-Næraa, Ugerslev, Klinte, Ejlbj, Melby, Vigerslev, Asperup, Harendrup, Ejby, Ingslev, Baagø, Tanderup, Haarby.

Returkort og Afslag: Brylle, Sørslev, Vævlinge.

Svenborg Amt:

Nye Besvarelser: Skaarup, Lunde, Kværndrup, Faaborg Købstads Landd., V.-Aaby, Aastrup, Brahetrolleborg, Krarup, Espe, Ø.-Hæsinge, Hillerslev, Ringe, Ryslinge, Bovense, Frørup, Søby.

Løfter: Faaborg, Nyborg, Ollerup, Herringe, V.-Hæsinge, Sandholts-Lyndelse, Jorløse, Hostrup, Horne, Brudager, Revsvindinge, Simmerbølle, Tullebølle, Snøde, Stoense, Longelse, Fuglsbølle, Magleby.

Returkort og Afslag: Hunstrup, Vejlev, N.-Broby, Hesselager, Skellerup, Herrested, Humle, Marstal By.

Hjørring Amt.

Nye Besvarelser: Sæby, Hjørring St. Hans, Understed, Karup, Volstrup, Stenum, Ø.-Brønderslev.

Løfter: Frederikshavn, Raabjærg, Tolne, Hørmested, Tornby, Albæk, Dronninglund, Hallund, Børglum, Vraa, Ingstrup, Brovst, Skræm, Byrum, Vesterø, Hals.

Returkort og Afslag: Asdal, Hellevad, Hellum, V.-Brønderslev, Øland.

Tisted Amt.

Nye Besvarelser: Kollerup, Klim, Øsløs, Arup, V.-Vanned, Tisted Lands., Kallerup, Sønderhaa, Vestervig, Hurup, Lødderup, Elsø.

Løfter: Kettrup, Göttrup, Vust, Torup, V.-Vanned, Østerild, Hjaremaal, Skinnerup, Skyum, Hørdum, Rakkeby, Rested, Ørding, V.-Assels, Sundby, Flade.

Returkort og Afslag: Tømmerby, Sjørrind, Bsted, Lødbjærg, Odby, Bjærgby.

Aalborg Amt.

Nye Besvarelser: Aaby, Dal, Skibsted, Lyngby, Blenstrup, Skelum, Visborg, Rostrup, St.-Arden, Døstrup, Brorstrup, Ulstrup, Grynderup.

Løfter: Løgstør, Hvorup, Vadum, Ajstrup, V.-Hasing, Ø.-Hasing, Ulsted, Gunderup, Storvorde, Lillevorde, Buderup, Komdrup, Torup, Skørping, Aars, Næsborg.

Returkort og Afslag: Solbjærg, Brøndum, Seem, Binderup, Bjørns-holm.

Viborg Amt.

Nye Besvarelser: Hindborg, Navtrup, Haasum, Vejby, Taarup, Borris, Gammelstrup, Simested, Viborg Graabrødre Landdistr., Bjærgegrav, Aalum, Vinkel, Bjerring, Langaa-Torup, Vinge, Torning, Svostrup, Balle, Kragelund, Funder, Ingesvang.

Løfter: Brøndum, Vølling, Rybjærg, Roslev, Harre, Lime, Højslev, Dommerby, Lundø, Ørslevkloster, Dagbjærg, Vridsted, Vrove, Øster-Bølle, Skals, Vorning, Hinge, Hvorslev, Vejerslev, Skød.

Returkort og Afslag: Skive Lands., Odens, Rødding, Fly, Hvamme, Rødding (Nørlyng H.), Højbjærg, Serup, Lemming, Sale.

Randers Amt.

Nye Besvarelser: Mariager Lands., Dalbynder, Sødring, Ø.-Tørslev, Gerlev, Kovsted, Hald, Borup, Lem, Haslum, Marie-Magdalene, Ø.-Alling, V.-Alling, Mygind, Skader, Gerrild, Hoed, Egens, Vistoft, Torsager, Skødstrup, Todbjærg.

Løfter: Randers, Mariager, S.-Onsild, Hornum, Snæbum, Albæk, Vorup, Estruplund, Kristrup, Gesing, Grenaa, Grenaa Lands., Kastbjerg, Homaa, Æbeltoft Landdistr., Helgenæs, Bregned, Hjortshøj, Egaa.

Returkort og Afslag: Kastbjerg, Gimming, Krogsbæk, Ginnerup, Vejlbjby, Lyngby, Rosmos, Fuglslev.

A a r h u s A m t.

Nye Besvarelser: Skanderborg, Vejlbjby, Tiilst, Elev, Lyngaa, Folby, Beder, Malling, Saksild, Odder, Alrø, Silkeborg, Linaa, Skanderup, Tvillum, Dallerup, Rye, Ring, Hammer, Hylke, Lundum, Søvind, Hvirring, Hornborg.

Løfter: Skejby, Brabrand, Vitten, Sjelle, Skovby, Store-Ring, Galten, Viby, Kolt, Holme, Tiset, Hundslund, Gylling, Skanderup, Hørning, Mesing, Dover, Gern, Voldby, Vinding, Bryrup, N.-Sned, Vrads, Kloborg, Ovsted, Ørreslev.

Returkort og Afslag: Lisbjerg, Vitved, Blegind, S.-Vissing, Føvling, Hansted.

V e j l e A m t.

Nye Besvarelser: Stovby, Hornum, Hatting, Torsted, Ølsted, Hornstrup, Randbøl, Tavlov, Gaarslev, Hejels, Hedensted.

Løfter: Fredericia, Ørum, Tyrsted, Ø.-Sned, Uldum, Hvejsel, Givskud, Give, S.-Omme, Filskov, Bredsten, Lindeballe, Nørup, Kollerup, Egtved, Vejlbjby, Bramdrup.

Returkort og Afslag: Ut, Bjærg, Urlev, Sindbjerg, Ringive, Herslev, Bjert.

R i n g k ø b i n g A m t.

Nye Besvarelser: Nees, Humlum, Maabjærg, Hanbjærg, Vejrum, Fovsing, Navr, Estvad, Sale, Sevel, Grove, Hodsager, Simmelkær, Rind, Idum, Rindum, Hover, N.-Omme, Bregning, S.-Bork, Egvad, Hoven.

Løfter: Lemvig, Resen, Venø, Hygum, Ferring, Fjaltring, Mejrup, Borbjerg, Hjerm, Gimsing, Ølby, Aspe, Ejsing, Ryde, Haderup, Avlum, Ørre, Sinding, Ikast, Herning, Snejbjærg, Husby.

Ulborg, N.-Felding, Timring, Velling, Stadel, Holmsland Ny S., Vorgod, Herborg, Lem, Skern.

Returkort og Afslag: Holstebro, Tørring, Bøvlingbjærg, Ramme, Holmsland Gammel S.

Ribe Amt.

Nye Besvarelser: Ovtrup, N.-Nebel, Henne, Lønne, Aal, Torstrup, Øse, Læborg.

Løfter: Varde, Varde Lands., Billum, Oksby, Horne, Tistrup, Ølgod, Ansager, Grimstrup, Tjæreborg, Skast, V.-Nebel, Sønderho, Grene, Hejnsvig, Bække, Seest, Vamdrup, Brørup, Holsted, Malt, Vejen, Vilslev.

Returkort og Afslag: Lydum, Orre, Folding, Bramming, Kalvs-lund, Seem.

Haderslev Amt.

Nye Besvarelser: Gl.-Haderslev, Fjelstrup, Skrydstrup.

Løfter: Øsby, Stepping, Jegerup, Nustrup, Ø.-Lindet, Jels, Skod-borg, Gram, Hvidding, Brøns, Branderup.

Returkort og Afslag: Fole.

Tønder Amt.

Nye Besvarelser: Møgeltønder, Visby.

Løfter: Højer, Højer Lands., Mjolden, Brede, N.-Løgum, Løgum-kloster.

Returkort og Afslag: Daler, Ubjærg.

Aabenraa Amt.

Nye Besvarelser: Egvad, Ø.-Løgum, Løjt, Kliplev, Rinkenæs.

Løfter: Aabenraa, Rise, Felsted, Varnæs, Graasten, Holbøl.

Sønderborg Amt.

Nye Besvarelser: Tandslet, Ulkebøl, Bov.

Løfter: Svenstrup, Oksbøl, Nordborg Flække.

Returkort og Afslag: Kegnæs.

Færø Amt.

Løfter: Sjøv, Kunø, Myggenæs.

Returkort og Afslag: Kirkebø, Mykledal, Husum.

De Sogne, hvorfra der hidtil er indkommet Besvarelser, udgør godt 37% af samtlige Sogne i Danmark; de fordeler sig noget forskelligt i de forskellige Egne af Landet, og kan procentvis for de forskellige Amter opføres saaledes:

Frederiksborg A. 27 %, Københavns A. 21 %, Holbæk A. 29 %, Sorø A. 34 %, Præstø A. 46 %, Bornholms A. 58 %, Maribo A. 37 %, Odense A. 50 %, Svenborg A. 47 %, Hjørring A. 30 %, Tisted A. 38 %, Aalborg A. 34 %, Viborg A. 33 %, Randers A. 47 %, Aarhus A. 41 %, Vejle A. 42 %, Ringkøbing A. 43 %, Ribe A. 29 %, Haderslev A. 33 %, Tønder A. 22 %, Aabenraa A. 53 %, Sønderborg A. 33 %, Færø A. 10 %.

Kun fra eet Herred, nemlig Sønder Hrd. paa Bornholm, foreligger samtlige Besvarelser. Tre Herreder, Sokkelunds Hrd., Langelands Sønder-Hrd. samt Samsø, er endnu ikke repræsenterede.

Naar de Løfter, som foreligger, efterhaanden er blevet indfriet, vil der være optegnet i noget over Halvdelen af Danmark. Det er dog ikke Udvalgets Hensigt at blive staaende herved; der maa sikkert kunne findes Udvej til at faa optegnet ogsaa i de øvrige Sogne. Her beder Udvalget alle, ikke mindst de historiske Samfund og deres Medlemmer, om Bistand. Af denne og foregaaende Beretning vil fremgaa, hvad der er gjort og hvad der staar tilbage; hvis nogen i Sagens Interesse vil paatage sig et eller flere af de manglende Sogne, vil Udvalget være taknemlig for at faa Meddelelse herom, og i Tilfælde af, at det tidligere indsendte Materiale er gaaet tabt, vil nyt kunne tilvejebringes.

Stednavneoptegnelsen i Skovene. Denne Stednavneoptegnelse, hvis Begyndelse er omtalt i forrige Beretning, er fortsat, og der er indkommet Oplysninger fra de fleste af de større Skovdistrikter. Siden forrige Beretning er der kommet Besvarelse fra følgende Distrikter:

Aarhus Kommune. Addithus. Avnsbjærg. Bidstrup. Boller. Bornholms Statsskovdistrikt. Brahetrolleborg. Brattingsborg. Buderupholm Statsskovdistr. Charlottendal. Christianssæde. Corselitse. Egensekloster. Esrum Statsskovdistr. Fredenslund-Ravnsborg og Solbjærg Sønderskov. 1ste Frederiksborg Statsskovdistr. 2det Frederiksborg Statsskovdistr. Frijsenborg. Gisselfeld Kloster. Gurre Statsskovdistr. Haderslev Statsskovdistr. Harrested-Saltø. Holsteinborg. Hvidkilde. Hørsholm Statsskovdistr. Langeland. Lerchenborg (vestre og østre). Lindenberg. Lundsgaard. Maarum Statsskovdistr. Muckadell. Myhlenberg. Ovsted Sogn. Palsgaard Statsskovdistr. Pederstrup. Randbøl Statsskovdistr. Rødkilde. Selsø-Lindholm. Silkeborg Statsskovdistr. Skanderup Sogn. Stampenborg. Stensballegaard. Sødringholm, Tirsbæk Gods. Viborg Statsskovdistr.

I alt er der saaledes samlet 4724 Navne, fordelt paa 81 Indberetninger. Til mange af Indberetningerne hører en lang Række Skovkort, trykte eller tegnede, saa Kortsamlingen har faaet en betydelig Forøgelse. Paa de trykte Skovkort er ofte trykte Stednavne, og disse er ikke medregnede i ovennævnte Tal.

Paa Grundlag af de indkomne Besvarelser har Udvalgets Sekretær skrevet en Oversigt: Lidt om Stednavnene i vore Skove, trykt i Dansk Skovforenings Tidsskrift 1925. De indsamlede Navne er ved flere Lejligheder kommet til god Nytte, idet saavel private Skovejere som Skovreguleringen har benyttet det i Udvalgets Samlinger beroende Materiale til Optagelse paa nye Skovkort, som skulde udgives. Det ser ud til, at Interessen for at faa Navnene medtaget paa Kortene er blevet betydelig forøget efter at Indsamlingen har fundet Sted.

Endnu mangler dog Optegnelse fra en Del større Skovdistrikter, men forhaabentlig vil de efterhaanden komme allesammen, saaledes at Materialet kan blive nogenlunde fuldstændigt.

F a r v a n d s n a v n e. Interessen for Stednavnene i vore Farvande, Navne paa Grunde, Sten, Fiskepladser, Sejlløb og hvad der kan findes over og under Vandet, er i nogen Grad blevet vakt ved de store Optegnelser paa Landjorden, og Udvalget har allerede tidligere (se Fortid og Nutid IV p. 177) begyndt ogsaa at

tage sig af denne Side af Sagen. I 1924 nedsatte Dansk Fiskeriforening efter Opfordring fra cand. phil. Johs. Schrøder et Udvalg, bestaaende af Formanden, Landstingsmand M. C. Jensen, og Næstformanden, Folketingsmand Chr. Ludvigsen, til at forhandle med Stednavneudvalget om Muligheden af en Optegnelse af Navnene i vore Farvande, og fra Stednavneudvalgets Side førtes Forhandlingerne af Formanden, Prof., Dr. juris Frantz Dahl og Sekretæren. Fra det kgl. Søkortarkiv fik man Løfte om kaserede Søkort til Brug ved Optegnelsen. Der udsendtes derefter i Maj 1925 gennem Dansk Fiskeriforenings Medlemsblad en Opfordring til Fiskerne om at deltage i Optegnelsen, og dels herved, dels ved Henvendelser fra Foreningens Side lykkedes det at komme i Forbindelse med 38 Fiskere og andre interesserede, der hver lovede at tage sig af et større Vandomraades Stednavne. Til disse udsendtes i Begyndelsen af 1926 Søkort, Liste, Vejledning m. m., hvorefter Optegnelsen tog sin Begyndelse. Hidtil er indkommet Besvarelser fra følgende Farvande:

Øresund (flere Optegnelser). Farvandet ved Synfyn. Strækningen Fynshoved—Knudshoved. Strækningen Wedelsborg—Helnæs. Æbeltoft Vig. Kolding Fjord. Isefjordens sydl. Del. Strækningen Knudshoved—Æbeltoft Vig. Strækningen Jærnhatten—Skadergrund. Strækningen Helsingør—Julebæk. Farvandet omkr. Amager og Saltholm. Farvandet omkring Drejø. Karrebæksfjord med omliggende Farvand.

I alt er indkommet 15 Optegnelser med 761 Navne. De øvrige lovede Optegnelser ventes at indgaa efterhaanden, men selv om de alle indkommer, vil der dog staa meget tilbage. Der vil mangle Optegnere for store Dele af Vesterhavskysten, Farvandet omkring Læsø, Aarhusbugten, Horsens Fjord, Haderslev og Aabenraa Fjorde og Dele af Lille-Bælt, Farvandet omkr. Samsø, Sjællands Odde, Korsør og Skelskør, Sydsjælland, Møn og Lolland-Falster, fraset Guldborgsund, samt Køge Bugt. At faa Farvandsnavnene systematisk optegnede, saaledes som det sker med Navnene paa Landjorden, er vanskeligt, fordi Farvandene ikke lader sig inddele i smaa Stykker, som kan kortlægges hver for sig: hver Meddeler maa have et større Søkort, svarende til det Om-

raade, han kender, og derfor maa mange af Søkortene anvendes i flere Eksemplarer; den enkelte Optegnelse maa vistnok betragtes som den paagældende Fiskers Virksomhedsomraade. Skal der opnaas nogen Fuldstændighed, maa der mange Optegnelser til, hvilket maaske kan blive vanskeligt; mange af de ældre Fiskere, der bedst kender Navnene, er vistnok ikke saa skrivervante, at de vil sætte Pris paa at komme til at optegne Stednavne; i hvert Fald synes det, da Udsendelsen af Kortene fandt Sted, flere Steder at være vanskeligt at faa nogen af Fiskerne til at tage sig af Sagen. Maaske det gik bedre, om en eller anden topografisk interesseret Mand indsamlede Oplysningerne ved at tale med Fiskerne; saaledes har Lærer A. Skjødsholm i Løkken opnaaet et fortrinligt Resultat, hvilket han har offentliggjort i sin Afhandling »Grunde og gamle Med« i Vendsysselske Aarbøger 1925. Stoffet er meget interessant, og det vilde være af videnskabelig Værdi at have det samlet, ligesom det ogsaa kunde komme til praktisk Anvendelse ved Revision af Søkortenes Navne, overfor hvilke vi i Regelen ikke ellers har nogen Kontrolmidler. Udvalget vil derfor være taknemlig for Tilsagn om yderligere Hjælp til Løsning af denne Opgave, og vil paa Forlangende kunne udsende Søkort og Optegnelsesmateriale.

Retskrivningsarbejdet. En af Udvalgets Hovedopgaver er at udarbejde Forslag til en fast Retskrivning af vore Stednavne. Alle Retskrivningsspørgsmaal drøftes først i et Underudvalg og forelægges derefter det samlede Udvalg til Behandling, og da det kræver mange langvarige Møder at komme igennem en større Retskrivningsliste, lægger det stærkt Beslag paa Medlemmernes Tid. En Retskrivningsliste over Sogne-, Kommune- og Trafiknavne har længe været færdig, men savner endnu Autorisation, om end den paa mange Omraader er blevet normgivende. Arbejdet er blevet fortsat i udvidet Omfang, saaledes at Retskrivningsforslagene omfatter alle Landsbynavne, Navne paa Grupper af Gaarde og Huse, store Gaardes Navne og de betydeligste Naturnavne. En saadan Liste over Sjællands Stednavne foreligger færdigbehandlet i Udvalget, man søger for Tiden om Penge til dens

Trykning, og en anden, tilsvarende Liste over Stednavne paa Fyn og Laaland-Falster er affattet, men ikke færdigbehandlet.

Arbejdet med de sønderjydske Marknavnes Retsskrivning (se F. og N. IV p. 178) nærmer sig nu Afslutningen, efter at alt det færdige Stof (ialt 231 Kortdistrikter) er renskrevet, men endnu savnes Besvarelser fra en Del af de sønderjyske Sogne, om hvis vanskelige Navne der gennem Amtslandinspektørerne har været rettet Forespørgsel til stedlige sagkyndige; naar disse, forhaabentlig i Vinterens Løb, kommer frem, vil Arbejdet kunne afsluttes helt, og da vil alle Marknavnene i Sønderjylland, c. 46,000, være omsat fra tysk til dansk. Ved Arbejdet med Fastsættelsen af de rette danske Former har Udvalget haft udmærket Støtte i en Del ældre Jordebøger, som har været laant dels fra Haderslev Amtsmuseum, dels fra private Ejere, samt foruden i de ældre Marknavnesamlinger i Udvalgets Arkiv ogsaa i de ikke faa Indberetninger fra sønderjydske Lærere, der efterhaanden er kommet frem. Det vil derfor støtte denne Side af Virksomheden, om de manglende Optegnelser fra Sønderjylland snart vilde indgaa hertil. — Efter Arbejdets Tilendebning vil en Liste over de danske Navneformer blive indsat i samtlige Matrikulsprotokoller, saavel i Eksemplaret i Matrikulskontoret i København som i Eksemplaret i de stedlige Amtslandinspektorater i Sønderjylland.

For Generalstaben gennemgaaes nu Navnene paa alle de Maalebordsblade, der udgives, hvorved der ofte bliver Lejlighed til at foretage Rettelser og Forbedringer paa Grundlag af Udvalgets Samlinger. I 1923—26 er gennemgaaet Navneblokke til 92 Maalebordsblade, med ialt ca. 10,000 Stednavne. Ved Generalstabens Opmaalinger i Sønderjylland har der forsøgsvis været medsendt Stednavnemateriale fra Udvalgets Samlinger til Verifikation og til Anvendelse paa Kortene, da der har været anket over, at der kom for faa Navne hjem ved Maalingerne. Forsøget faldt forsaavidt ikke uheldigt ud, som det virkelig skaffede Kortene nogle flere Navne, men vil dog ikke foreløbig blive fortsat, da det tog for megen Tid for Maalerne at efterforske disse Steder, der ikke alle var af den Betydning, at det var berettiget at anføre dem paa et praktisk Kort.

Til et nyt Skole-Vægtkort, som udgives af et herværende Forlag, har Udvalget endvidere revideret samtlige Stednavnes Stave-maade.

Andre praktiske Opgaver. Udvalget maa ofte afgive sit Skøn i Navnesager, især Navneforandrings-sager, f. Eks. naar en By eller en Gaard ønsker at skifte Navn, samt hvor der er Tale om Navnes Retskrivning; saadanne Erklæringer har jævnlig været afgivet, bl. a. til Undervisningsministeriet, Landbrugsministeriet, Marineministeriet og Krigsministeriet, endv. til Statsbanerne og Postvæsenet samt forskellige Institutioner. Ogsaa til private er der ofte givet Oplysninger i Anledning af saadanne Spørgsmaal.

Ved Navnegivning af nye Gader eller Ejendomme, som hidtil ikke har haft særligt Navn, har Udvalget i mange Tilfælde ydet Vejledning, saaledes har man bistaet Københavns Magistrat, Odense Kommune, Taarnby Kommune, Sorø By m. fl. samt mange private.

Udgivervirksomheden har i de sidste 3 Aar ligget stille, da det ikke er lykkedes at opnaa Bevilling til Trykningen af »Danmarks Stednavne Nr. 2, Frederiksborg Amts Stednavne«, uagtet Frederiksborg Amts historiske Samfund vil støtte Udgivelsen ved at aftage 700 Ekspf. til Fremstillingspris til Fordeling blandt Samfundets Medlemmer. Udvalget mener dog nu at have noget Haab om Tilskud, saaledes at Skriftrækken, der gerne skulde udsendes nogenlunde regelmæssigt, kan blive fortsat. Der er gjort saa store Forarbejder, at Udgivelsen kan begynde, saa snart Bevillingen foreligger. Det er endnu ikke vedtaget, hvilken Bog der skal komme som Nr. 3, efter Frederiksborg Amts Stednavne, og da Udvalget ligger inde med Materiale fra hele Landet, kan det for den Sags Skyld være lige meget, hvilket Amt der tages fat paa; kunde der fra en eller anden Egn opnaas stedligt Tilskud, vilde der sikkert kunne træffes en Ordning om Udgivelsen af den paagældende Egns Stednavne.

Af planlagte Udgiverarbejder maa endvidere nævnes den p. 195 omtalte Retskrivningsliste over Sjællands Stednavne.

Endelig er der paa Foranledning af Undervisningsministeriet

som Prøve udarbejdet 4 Hjemstavnskort, 1) over Østerby, Daler S. i Tønder Amt, 2) over Slots-Bjærgby S. i Sorø Amt, 3) over Hillerødsholm m. v., Frederiksborg Slotssogn, Frederiksborg Amt, og 4) over Egvad S. i Aabenraa Amt. Hjemstavnskortene meddeler i normaliseret Form alt det Stednavnestof, der kan fremskaffes, for saavidt det lader sig kortlægge (f. Eks. fra Egvad S. 211 Navne, fra Slots-Bjærgby 168), og det var Hensigten at faa dem fremstillet som Vægtkort til Skolebrug, saaledes at de kunde danne Grundlag for Undervisning i Hjemstavnslære i Skolerne. Det vil sikkert være af stor Interesse for de enkelte Skoler at have saadanne Kort, men det er for Tiden ret bekosteligt at fremstille dem; senere vil man kunne faa trykte Matrikulskort som Grundlag, da Matrikulsvæsenet netop nu forsøger at gaa over til at trykke Matrikulskortene i Stedet for at tegne dem, som man hidtil har gjort. Og paa et trykt Matrikulskort vil man let kunne indlægge de gamle Stednavne, saaledes at det bliver et klart og overskueligt Hjemstavnskort. Imidlertid haaber Udvalget gennem Ministeriet at kunne faa Midler til fortsatte Forsøg, og der er Mulighed for, at Begyndelsen vil ske med Udarbejdelse af Hjemstavnskort til de danske Skoler i Grænseegnene.

Til Vejledning i Undervisning i Hjemstavnslære har Udvalget endvidere tænkt at udgive et lille Skrift, omhandlende vore Stednavne, de forskellige Typer af dem og hvad man kan lære gennem dem, alt kort fremstillet i et Hæfte paa ca. 32 Sider, som skulde omsendes gratis til alle Skoler, og til dette har man søgt om Bevilling paa Finansloven.

P e r s o n a l e. Ved Udvalget er fast ansat som Sekretær cand. mag. Gunnar Knudsen og som Assistent Dr. phil. Viggo Brøndal, der dog fra 1. August 1925 har faaet Orlov i 2 Aar, medens stud. mag. Kr. Hald vikarierer i Pladsen. Timelønnet Assistance er 1923—26 ydet af følgende: cand. mag. Svend Aakjær, cand. mag. S. K. Amtoft, cand. mag. Jens Clausen, stud. mag. Kr. Hald, mag. art. Knud B. Jensen, stud. mag. C. Jørgensen, cand. mag. Helge Nielsen og cand. mag. N. Chr. Sørensen.

— Selv om der maaske ikke udadtil er opnaaet de ønskede Resultater med Udgivelse af videnskabelige Værker og praktiske

Retskrivningslister, tør det dog nok siges, at Arbejdet ikke har ligget stille. Den overvældende Forøgelse af Samlingerne, som ved frivillig Bistand i de senere Aar har fundet Sted og daglig fortsættes, vidner om, hvilken dyb Interesse der Landet over er for vore Stednavne. Det har derfor ogsaa været Udvalget en Glæde at kunne hjælpe de mange Videnskabsmænd og andre, der stadig har søgt Oplysninger gennem Udvalgets Samlinger. Forhaabentlig vil Tiderne snart bedres, saaledes at det bliver muligt at opnaa offentligt Tilskud til at udgive Dele af det store Materiale, saa at det i bogstavelig Forstand kan blive Folkets Eje.

Gunnar Knudsen.

DANSK HISTORIEFORSKNING Gennem ET HALVT AARHUNDREDE.

af AXEL LINVALD.

Dansk Historieforskning har i det sidste halve Aarhundrede været under en rig og mangesidig Paavirkning af den almindelige europæiske Historieskrivning. Samtidig har den fortsat sine egne nationale Traditioner og bestandig staaet i nærmeste Sammenhæng med det danske Folks sociale og politiske Udvikling.

Krigen 1864, som medførte Tabet af Hertugdømmerne, svækkede Statens ydrepolitiske Indflydelse og bragte en betydelig Del af det danske Folk under Fremmedherredømme, maatte i modtagelige Sind fremkalde en Trang til Undersøgelse af de Aarsager, som havde fremkaldt Ulykken, og en Udredning af det danske Folks nationale Stilling gennem de forløbne Aarhundreder. De politiske Brydninger mellem den gamle Embeds- og Byoverklasse og Bønder og Husmænd, præget af den grundtvigske Folkehøjskole, tilspidsedes samtidig i en voldsom politisk Forfatningskamp, som paa mange Maader virkede ansporende paa den unge

Denne Oversigt fremkommer tillige som Led i en af »Revue historique« udgivet Fremstilling af Historieforskningens Udvikling i det sidste halve Aarhundrede.